

## Island – ett hållbart energisamhälle

Jag kan inte låta bli att uttrycka min sorg över artikeln ”Obeveklig förödelse” av Torgny Nordin i Göteborgsposten den 25/1 2004. Enligt min uppfattning visar den ett djupt förakt för det isländska folket. Själv har jag tidigare bott i Sverige i över 15 år, arbetat inom ingenjör- och miljöområdet och jag beundrar det svenska samhället.

I artikeln framkommer bl.a.

- Att isländska regeringen kan liknas med den talibanska i Afghanistan.
- Att kritiska och självständiga journalister är ytterst sällsynta.
- Att majoriteten av islänningarna inte bryr sig om vad som sker så länge de kan fortsätta konsumera.
- Att det inte finns någon fungerande miljöskydd.

Det är visserligen sant som man kan läsa mellan raderna i artikeln, att på nordöstra Island byggs ett vattenkraftverk, Karahnjukar projektet. Det som i artikeln kallas för ett „megaprojekt“ är ett 690 MW vattenkraftverk. Kraftverket skall förse en planerad aluminiumfabrik ägd av det amerikanska aluminiumföretaget Alcoa, med elektricitet. För jämförelsen skall så är vattenkraftverket i Harsprånget i Lule älven 940 MW.

För Göteborgspostens läsare är det viktigt att klargöra fakta angående förhållande som råder på Island, speciellt vid kraftverksbygget Karahnjukar. Enligt min kännedom har författaren till artikeln inte varit i kontakt med någon som ansvarar för projektet, varken vattenkraft- eller aluminiumsmältverket.

Efter att ha jämfört den isländska regeringen med talibanerna i Afghanistan beskriver författaren hur han pulsar i snön uppför Kverkfjöll som sannerligen är en av Islands vackraste platser. Han beskriver den magnifika utsikten och hur ”stillheten har bytts mot dånet från bulldozrar, schaktmaskiner och tunga lastbilar”. Problemet är att han befinner sig på 55 km avstånd (fågelvägen) till Karahnjukar projektet.

### Island ett modernt samhälle i Europa

Island, liksom Norge ingår i ESS avtalet med EU, därför är isländsk miljölagstiftning baserad på EU:s förordningar. Projektområdet vid Karahnjukar har studerats under de senaste två decennierna och de slutliga utredningarna för att fullgöra en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) gjordes under 2000-2001. MKB processen försäkrar öppen debatt, lättillgänglig information och ett demokratiskt beslutstagande. Se vidare [www.karahjukar.is](http://www.karahjukar.is). Island är det enda landet i Europa som garanterar alla invånare rätten att delta i alla MKB utredningar. MKB utredningen för Karahnjukar godkändes av miljödepartementet december 2001. Alltinget, det isländska parlamentet godkännande sedan projektet i april 2002 med en överväldigande majoritet, där endast nio av 63 medlemmar i parlamentet röstade emot förslaget.

Som tidigare sagts baseras isländsk lagstiftning på EU:s förordningar och därmed är landet en del av den europeiska arbetsmarknaden. Antalet invånare på Island är nu ca 290 000. Genomsnittsarbetslösheten för år 2003 var 3,4 % på Island och därför är det uppenbart att ett projekt som kväver över 1000 byggarbetare inte kan utföras enbart med inhemsk arbetskraft. Så vi välkomnar den utländska arbetskraften såväl svenskar som portugiser som nu sätter färg på tillvaron på östra Island.

Projektets arbetsplatser, såväl arbets- som boendeförhållandena är strängt reglerade och kontrollerade av de isländska myndigheterna. De krav som ställs, skiljer sig inte nämnvärt från de krav som ställs på svenska byggarbetsplatser. Påståenden om odrägliga förhållanden med bristfällig utrustning är helt enkelt inte sann. Visserligen tar det tid att bygga arbetskomplex för flera hundra arbetare i det obebodda höglandet men arbetsförhållandena vid Karahnjúkar är nu bättre än någonsin i ett projekt i det isländska inlandet, tack vare en sträng arbetsmiljölagstiftning, sträng kontroll och modern utrustning.

Självklart har det utförts ett flertal granskningar av Karahnjúkarprojektets ekonomiska förutsättningar. Dessa är utförda av erkända ledande specialister, bl.a. en särskild granskningsnämnd tillsatt av Landsvirkjuns ägare (Isländska staten, samt kommunerna Reykjavik och Akureyri) och ett flertal internationella storbanker. Samtliga har varit eniga om att lönsamheten av projektet är inom ramen som anses normal för projekt av denna storleksordning. Att "Flera ledande nationalekonomer på Island har varnat för att hela projektet leder till gigantiska förluster som måste betalas med skattebetalarnas pengar", är ett påstående framställt utan tillgång till fullständig information och troligen mera i ett politiskt syfte än ett försök att spegla verkligheten.

### **Miljöskydd**

På Island finns enligt artikeln "ingen fungerande miljöskydd". Under det isländska miljöministeriet finns nio olika verk med sammanlagt c:a 350 anställda. Fem av dessa verk arbetar med miljö- och naturforskning och ett "Umhverfisstofnun" (motsvarigheten till Naturvårdsverket) ansvarar för naturvård. I dag täcker fridlysta naturområden c:a 10 % av Island yta. Därav finns det tre nationalparker som täcker 1.84 % av landets yta. Som jämförelse är 10.25 % av Sverige fridlyst av naturhänsyn och svenska nationalparker täcker 1.54 % av landets yta.

Enligt en isländsk lag från 1999 bör naturvårdsplan för hela landet utföras var femte år och läggas fram i parlamentet. Arbetsmetoden och det första förslaget till naturvårdsplan enligt denna lag har nu tagits fram. Enligt denna föreslås att fridlysta naturområden utökas rejält. Om dessa planer förverkligas kommer den sammanlagda ytan av fridlysta naturområden på Island år 2008 att täcka 21 % av landet. Bl.a. kommer hela Vatnajökull, Europas största glaciär att bli till en jättelik nationalpark. På Island finns det ett flertal mycket aktiva miljöorganisationer.

Allmänt kan sägas att flesta storföretags verksamheter diskuteras i massmedia, vilket naturligtvis är positivt. Det italienska Impreglio är där inget undantag, inte heller NCC och Skanska. Dessa tre företag och ett antal andra var prekvalificerade till att lägga bud på entreprenaden av Karahnjúkarprojektet. De ansågs av Landsvirkjun som likvärdiga gällande kompetens och anseende. Att de svenska företagen sedan valde att inte delta i anbudsproceduren var en besvikelse för Landsvirkjun. Desto roligare är det nu att Skanska deltar i projektet som underentreprenörer och att NCC har deklarerat sitt intresse att arbeta med Landsvirkjun.

Alcoa, det amerikanska aluminium företaget, kommer att bygga ett aluminiumsmältverk vid Reydarfjörður med en produktionskapacitet av 322 tusen ton/år. Smältverket kommer att förses med el från Karahnjúkar. Det är inte världens

största aluminiumsmältverk men det kommer troligen att vara det modernaste, också från miljösynpunkt. Miljökraven som ställs är de strängast hittills i världen. I de två aluminiumsmältverken som redan finns på Island söker över tio islänningar om varje ledig plats, och där arbetar ingen importerat arbetskraft. Lönerna inom aluminiumindustrin ligger över 30 % högre än genomsnittslönen på Island. Påstående om att inga islänningar vill arbeta i ”sådana smutsindustrier” och att hela projektet kommer att bli ”ett socialt experiment med hundratals underbetalda arbetare från Syd- och Östeuropa” är inte byggda på fakta och kännedom om de förhållanden som råder. För ytterligare information om Alcoas miljöpåtagande hänvisar jag till en artikel i New York Times i december 2003.

<http://www.nytimes.com/2003/12/01/business/01warm.html>.

### **Hållbar energiproduktion på Island**

Island har inte många naturresurser. De största är fisket längst kusten och naturliga energiresurser, vatten- och geotermisk kraft. Fisket på Island har alltid svarat för majoriteten av landets export och är sedan ett tag fullt utnyttjad. Det är den isländska regeringens målsättning att utvidga ekonomin och minska beroendet av fisket. Utvecklingen av de naturliga energiresurserna är en viktig faktor i detta arbete. Hittintills har endast ca 17% nyttjats men med Karahnjúkar projektet kommer andelen att stiga till 26%. Jämförelsevis har över 60% av vattenkraftspotentialen utnyttjats i Sverige.

Island har nu uppnått förhållandet att 70% av energikonsumtion i landet tillgodoses med inhemsk, förnybar energi. De återstående 30% utgörs av importerade fossila bränslen till motorfordon och fiskeflottan. Elproduktionen är till 100% vatten- och geotermisk kraft, i Sverige står vattenkraften för 55% av elproduktionen och kärnkraften för 39%. På Island kan outnyttjad vatten- och geotermisk energi i framtiden användas för att producera energi för transportsyften. D.v.s. så snart ny teknologi kan göra andra energiformer, såsom hydrogen, till ett gångbart alternativ som bränsle. Island är en föregångare gällande forskning på detta område. Ett internationellt forskningsprogram med tonvikt lagd på infrastruktur i ett hydrogenbaserat samhälle finns redan igångsatt på Island med deltagande av regering och energisektorn.

Då utvecklingen av vattenkraften på Island hittills inte kommit i närheten av utvecklingen och utnyttjandet av vattenkraften i många andra i-länder, har vi på Island ännu möjligheten att utveckla och använda landets resurser med modern teknologi och trygga att lokal negativ miljöpåverkan minimeras.

Byggandet av kraftverk ger självklart upphov till lokal miljöpåverkan, speciellt där land och vegetation sätts under vatten. Emellertid kan man säga att Islands centrala högland och landets glaciärfloder är idealiska för sådan utveckling med minimala negativa effekter. Höglandet är obebott och knappt vegeterat och glaciärflodens biosfär har ytterst liten biologisk aktivitet.

Island är ett modernt samhälle som håller på att utveckla sina naturtillgångar liksom svenskarna har utvecklat sina d.v.s. skogen, malmen och vattenkraften för att bygga upp ett hållbart samhälle.

Det är viktigt att försäkra en öppen och informativ dialog. Lika viktigt är att de som medlar information försöker återspegla förhållandena från olika synvinklar och undviker spekulationer och överdrift.

Ragnheiður Ólafsdóttir  
Landsvirkjuns miljöchef